

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ЛІЗИНГУ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Ігнатюк Ю.О.,

студентка 3 курсу

Господарсько-правового факультету

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Ігнатюк Ю.О. Правова природа договору лізингу та його особливості

У статті досліджується правова природа лізингу в Україні. Розглянуто питання щодо наукового аналізу суті та механізму цивільно-оновлення правового перетворилися регулювання економікою лізингових досліджується правовідносин в традиційно Україні. В капітал умовах сучасних економічної наявних нестабільності в засобів Україні економіку актуальності регулювання набуває залучення питання розвинутою ефективного обов'язки та йому раціонального правова використання щоб наявних держав ресурсів, інвестування, закуповпідприємпошуку забезпечення ефективних коштів методів одним пришвидшеного правового розвитку обладнання найбільш останнім перспективних ефективного галузей позику виробництва зруйнованих обладнання є випадку розвиток розвинутою відносин оренди лізингу, держав зокрема підприємств фінансового.

термінІнвестиції оренди допомагають країни підприємцям який впоратися з економічно найважливішим умовах завданням належному в фінансово бізнесі - лізингу постійне фінансовій оновлення ризикує засобів синонім виробництва і виробництва підтримання їх розвивається на розвинутою належному завдяки рівні, японія що власний дозволяє завданням конкурувати і лізингових виживати в коштів умовах оплаті динамічно опануванні розвивається.

Саме завдяки інвестиціям у післявоєнні роки Німеччина та Японія перетворилися з економічно зруйнованих держав у держави з розвинутою економікою.

лізингових У фінансування країнах з основних розвинутою доводити економікою завданням одним з позиковий основних позиковий видів інвестиційної регулювання діяльності є використовуваний лізинг.

Для України такий вид діяльності є відносно новим, проте активно розвивається. Тому постає необхідність приведення українського законодавства, що регулює лізингові відносини, у відповідність до світових стандартів і визначення їх чітких правових критеріїв.

Також варто зазначити, що підвищення інвестиційної діяльності в Україні значною мірою визначатиметься наявністю умов, привабливих для розвитку нових форм фінансування інвестицій, у тому числі й лізингу. Тому забезпечення законодавчої бази для регулювання лізингових відносин є надзвичайно важливим завданням законодавця.

Ключові слова: договір лізингу, лізингодавець, лізингодержувач, фінансовий лізинг, підприємництво, лізингові відносини.

Ignatiuk Y.O. Legal nature of the leasing agreement and its peculiarities

The article examines the legal nature of leasing in Ukraine. The issues of scientific analysis of the essence and mechanism of civil renewal of legal transformed regulation of the economics of leasing research legal relations in traditional Ukraine are considered. In the capital of modern economic instability in the means of Ukraine's economy, the urgency of regulation acquires the issue of developed effective responsibilities and rational legal use of existing resources, investment, procurement, enterprise, search for effective funds, methods of accelerated legal development destroyed equipment is the case of the development of a developed lease relationship, the state in particular the financial entrepreneur.

Investment leases help countries entrepreneurs who cope with the most economically important task due in the financial business - leasing constant financial renewal risks means synonymous with production and production maintaining them develops at a developed proper due level dynamically mastering develops.

It is the loan due to the investment leased post-war mastery of Germany and equipment developed by Japan turned accelerated from the need for economically sound destroyed Germany states into a legal country with a mechanism of strong which and funds developed loan economy leasing.

In the financing of countries with major developed economies to prove the task of one of the main lending types of investment investment regulation is used leasing.

For Ukraine, this type of activity is relatively new, but is actively developing. Therefore, there is a need to bring Ukrainian legislation governing leasing relations in line with international standards and to define their clear legal criteria.

It is also worth noting that the increase in investment activity in Ukraine will be largely determined by the presence of conditions attractive for the development of new forms of investment financing, including leasing. Therefore, providing the legal framework for the regulation of leasing relations is an extremely important task of the legislator.

Keywords: leasing agreement, lessor, lessee, financial leasing, entrepreneurship, leasing relations.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Література, присвячена проблемам правового регулювання лізингу, представлена головним чином роботами таких учених: А. В. Бурковська, О. І. Баєва, С. Різник, А. Г. Барабаш, О. В. Борисюк, І. Д. Бурковський, М. М. Могилова, Є. О. Глазунов, Ю. С. Гринчук, Г. Ю. Жолнерчик, В. В. Іванишин, Г. С. Корнієнко, С. О. Кучеркова, О. М. Левковець, К. В. Лозінська, Т. І. Лункіна, О. А. Плаксін. Проте частина невіршених завдань залишилась.

Постановка проблеми. Процеси, що відбуваються в ринковій економіці України, включають в себе обмеженість інвестицій та фінансових ресурсів, а також існує потреба у покращенні інноваційної складової виробництва. Одним із таких інструментаріїв є лізинг, який є невід'ємним елементом господарських відносин у державах із розвинутою ринковою економікою. Для України цей вид діяльності є відносно новим, проте активно розвивається. Тому дуже важливо привести українське законодавство, що регулює відповідне коло відносин, у відповідність до міжнародних стандартів і визначення її чітких правових критеріїв. На практиці початкового етапу правового регулювання лізингу в Україні, тільки в умовах досить високого рівня правового регулювання лізингових відносин цей процес просуватиметься успішно. Правова невизначеність відносин між партнерами, а в ряді випадків – незахищеність лізингодавців або лізингоодержувачів, різко збільшують ступінь ризику лізингових правочинів і є перешкодою для їх розвитку [1, с. 5]. Крім того, відсутність усталеного визначення поняття «лізинг», його юридичної природи зумовлюють актуальність дослідження.

Метою є дослідження та аналіз наукових праць та законодавства, що регулює питання лізингових відносин, та формування на основі проведеного дослідження визначення поняття «лізинг».

Виклад основного матеріалу. Термін «лізинг» з'явився від англійського дієслова «to lease» (брати в оренду). В англійській юридичній мові словом «leasing» позначається і традиційна здача майна в оренду, і одна з різновидів договору оренди.

Лізингові відносини в Україні регулюються нормами Цивільного, Господарського та Податкового кодексів, законами України «Про фінансовий лізинг», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про банки і банківську діяльність», а також нормативно-правовими актами Національного Банку України та Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Вищенаведеними законодавчими актами регламентовано загальні правові ознаки лізингової діяльності, механізм державного регулювання фінансового лізингу як фінансової послуги, порядок оподаткування лізингових операцій та правила здійснення цієї діяльності банками.

В фундаментальне визначення правового поняття лізингу, його класифікації вчені покладають різні за суттю економічні та юридичні критерії. Тому одні автори розглядають лізинг як кредитні відносини, вид фінансування, лізингову угоду як кредитну операцію, а лізингову діяльність як галузь інвестиційної діяльності. Інші – в лізингу крім цих правовідносин убачають оренду, заставу, позику та інші правовідносини. Однак, більшість авторів визначають правову природу лізингу як цілісну трьохсторонню угоду, яка має ознаки договорів купівлі-продажу, позики, кредиту, оренди, інвестиції та інших [2, с. 122].

Норми Цивільного кодексу України визначають лізинг як окремий вид договірних зобов'язальних відносин, якими опосередковуються відносини щодо передачі майна у тимчасове користування. Згідно із положеннями глави 58 Цивільного Кодексу України лізинг виступає як один із видів договору найму (оренди) поряд з прокатом, наймом (орендою) земельної ділянки, будівлі або іншої капітальної споруди, транспортного засобу. За договором найму (оренди) наймодавець передає або зобов'язується передати наймачеві майно у користування за плату на певний строк (ч. 1 ст. 759) [3].

Нерідко в економічних дослідженнях категорії “оренда” та “лізинг” ототожнюються [4, с. 136; 3]. Лізинг з орендою також ототожнюють й фахівці Європейської федерації національних асоціацій лізингових компаній, вважаючи, що “лізинг – це договір оренди заводу, промислових товарів, обладнання, нерухомості для використання їх у виробничих цілях орендаром, в той час як товари купуються орендодавцем, і він

зберігає за собою право власності (на весь період лізингової угоди)” [4, с. 4].

Справді, лізинг та оренда мають спільну правову природу і оформляються відповідним договором. Проте, варто зазначити, що поняття лізинг є більш широким, а також загальним порівняно з поняттям оренди, яке частковим, менш загальним. Тож, можна розглядати найм (оренду) як складовий елемент лізингу [5, с. 27; 6, с. 17].

Попри схожість, між лізингом і орендою є і ряд відмінностей:

1) кількість учасників угоди. У лізингових відносинах бере участь, як правило, три суб'єкта (лізингодавець, лізингоотримувач, продавець об'єкту лізингу) на відміну від договору оренди, де лише дві сторони (орендар та орендодавець). Наявність третьої сторони (суб'єкта) ускладнює всю систему взаємозв'язків та взаємовідносин, що формуються. Особливо це стосується фінансових та організаційних аспектів;

2) також, лізинг відрізняється від оренди поділом ролей та обов'язків. На відміну від орендних відносин, в яких орендар відіграє пасивну роль, лізингоодержувач самостійно обирає предмет лізингової угоди, а також його виробника. Лізингодавець лише виконує волю лізингоодержувача – купує у виробника (продавця) обрані основні засоби та надає їх у користування лізингоотримувачу. На відміну від лізингових відносин, в орендних постачальник майна самостійно не фігурує. Лізингоотримувач має права та обов'язки, притаманні покупцеві;

3) предмет договору. За договором оренди – це неспоживна річ, яка визначена індивідуальними ознаками [9]. Не можуть виступати предметом договору оренди види майна, визначені законом. Предметом договору лізингу є неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками і віднесена відповідно до законодавства до основних фондів. Предметом договору лізингу не можуть бути земельні ділянки, інші природні об'єкти, цілісні майнові комплекси підприємств та їх відокремлені структурні підрозділи, а також інше майно, встановлене законом.

4) строк, на який заключається угода. Термін оренди є необмеженим. Лізинговий договір має термін дії не менше одного року.

5) платежі за користування. Договір оренди є відплатним, а отже орендна плата за користування об'єктом вноситься рівними частками. Графік лізингових платежів визначається за згодою сторін із врахуванням побажань лізингоодержувача та фіксується у договорі. Лізингові платежі включають такі елементи, як: суму, яка відшкодовує частину вартості предмета лізингу; платіж як винагороду лізингодавцю за отриманне у лізинг майно; компенсацію відсотків за кредитом; інші витрати лізингодавця, безпосередньо пов'язані з виконанням договору лізингу;

6) характер відносин. Оренда являє собою відносини майнового найму. Лізинг – це відносини майнового найму, купівлі-продажу, поставки, кредиту;

7) розподіл ризиків. Ризик випадкового знищення або пошкодження предмета договору несе (відшкодовує): за умов оренди – орендодавець, лізингу – лізингоодержувач;

8) відповідальність за недоліки переданого майна. Оренда передбачає відповідальність орендодавця. За договором лізингу, якщо вибір продавця (постачальника) предмета договору лізингу був здійснений лізингоодержувачем, продавець (постачальник) несе відповідальність перед лізингоодержувачем за порушення зобов'язань. Якщо вибір продавця (постачальника) предмета договору лізингу був здійснений лізингодавцем, продавець (постачальник) та лізингодавець несуть перед лізингоодержувачем солідарну відповідальність;

9) перехід права власності. Орендодавець протягом усього терміну дії договору оренди і по його закінченню є власником предмету оренди. При фінансовому лізингу лізингоодержувач, сплативши лізингові платежі (які в більшій частині є відшкодуванням вартості основних засобів наданих у лізинг), по закінченню дії договору стає власником наданого у лізинг майна. Орендар же, сплативши орендні платежі, не отримує нічого. Отже, лізинг має суттєві відмінності від оренди як за своїм характером, більш широкою сутністю, так і механізмом здійснення операцій, кількістю учасників та їх правами і обов'язками.

Відповідно до ст. 4 ЗУ “Про фінансовий лізинг”, сторонами договору лізингу можуть бути: лізингодавець – юридична особа, яка передає право володіння та користування предметом лізингу лізингоодержувачеві. Оскільки фінансовий лізинг є фінансовою послугою, то лізингодавцем може бути юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, яка має статус фінансової установи відповідно до чинного законодавства. Право здійснювати лізингові операції мають також і банки відповідно до ст. 47 ЗУ “Про банки та банківську діяльність” від 20.03.2001 р. [7].

Український ринок лізингових послуг переважно представляють такі лізингодавці, як банки-резиденти України, лізингодавці-нерезиденти України (міжнародний лізинг), лізингові компанії-резиденти; — лізингоодержувач – фізична або юридична особа, яка отримує право володіння та користування предметом лізингу

від лізингодавця; — продавець (постачальник) – фізична або юридична особа, в якій лізингодавець набуває річ, що в подальшому буде передана як предмет лізингу лізингоодержувачеві; — інші юридичні або фізичні особи, які є сторонами багатостороннього договору лізингу.

Однак, юридичну конструкцію договору лізингу сформульовано законодавцем у Цивільному Кодексі України як вид договору найму (оренди), отже для регулювання відносин в рамках договору лізингу застосовуються загальні положення про найм (оренду) встановлених § 6 глави 58 ЦК України та інших законодавчих актів, які регулюють лізингові відносини (ч. 2 ст. 806 ЦК України).

Істотними умовами договору лізингу є: предмет, ціна та строк. Якщо розглядати строковість даного договору, то до нього неможливо застосувати положення ч. 2 ст. 763 ЦК України, відповідно з якою, якщо строк договору найму не встановлений, він вважається укладеним на невизначений строк.

У ч. 1 ст. 806 ЦК України передбачено існування лише двох видів лізингу: – прямого та непрямого, також допускається існування окремих видів і форм лізингу, особливості яких регламентуються законом, а саме: ч. 3 ст. 806 ЦК України.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 292 Господарського Кодексу України та п. 1.18 ст. 1 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28.12.1994 р., лізингові (орендні) операції здійснюються у вигляді оперативного лізингу, фінансового лізингу, зворотного лізингу (оренди), пайового, міжнародного тощо.

Прямий лізинг має місце, коли лізингодавець передає або зобов’язується передати лізингоодержувачу в користування майно, яке належить йому на праві власності і яке він набув без попередньої домовленості з останнім. Непрямий лізинг передбачає придбання лізингодавцем спеціально у продавця (постачальника) майна відповідно до специфікацій та умов лізингоодержувача. Особливістю договору непрямого лізингу є те, що лізингодавець на момент укладання договору лізингу ще не є власником предмета лізингу [8, с.37].

Законом України «Про фінансовий лізинг» визначено загальні правові та економічні засади лише фінансового лізингу, але законодавець не звернув увагу на інші його види. Так, відповідно до ст. 1 фінансовий лізинг – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу [7].

Існують дві конструкції лізингу: договірної та операційної. Варто зазначити, що дані правові відносини оформлюються договором. Договір лізингу визначений як особлива форма оренди, пов’язана з передачею в користування машин, обладнання, інших матеріальних засобів і майна. Вона дозволяє підприємствам розширювати та вдосконалювати виробництво, не витрачаючи грошових коштів для інвестицій у власний основний капітал, а сплачуючи лише лізингові платежі [9, с. 190].

Порівнявши два визначення: непрямої лізинг та фінансовий, можна дійти до висновку, що жодної різниці між зазначеними видами договору лізингу немає.

Однак незалежно від належності лізингової операції до фінансового лізингу, сторони договору можуть визначити при укладенні договору таку операцію як оперативний лізинг без права подальшої зміни статусу такої операції до закінчення дії відповідного договору. Таким чином, фінансовий лізинг – це цивільно-правові відносини, яким притаманні такі риси:

1. Між сторонами укладається договір фінансового лізингу, що обумовлюються вимогами до речі та умови її передачі у строкове користування лізингоодержувачеві.

2. Між сторонами угоди укладається договір купівлі-продажу (поставки), за яким одна сторона - лізингодавець зобов’язується набути у власність річ у іншої сторони - продавця (постачальника), відповідно до встановлених лізингоодержувачем у договорі фінансового лізингу специфікацій та умов.

3. У разі обумовлення в договорі фінансового лізингу обов’язку лізингоодержувача придбати об’єкт лізингу у власність протягом строку дії лізингового договору або в момент його закінчення за ціною, котра визначена в лізинговому договорі, то між сторонами укладається договір купівлі-продажу об’єкта лізингу.

Предметом договору лізингу виступає неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками, віднесена відповідно до законодавства до основних фондів (с. 1 ст. 807 ЦК України).

Договір лізингу поєднує в собі елементи різних договорів, унікальний зв’язок яких створює якісно нову договірну конструкцію, яка не може бути пояснена за допомогою вже існуючих класичних договорів (купівлі-продажу, оренди тощо), що не дозволяє розглядати лізинг як змішаний договір. Договір лізингу, хоча й на сьогодні формується як вид договору найму (оренди), однак у процесі вдосконалення цивільного законодавства України має стати самостійним видом договору.

Висновки. Підсумовуючи усе вищесказане, можна зробити висновок, що лізинг – найперспективніший фінансовий інструмент, який дає можливість ефективно розвивати виробництво та раціонально використовувати кошти підприємства, а також активізувати інвестиційний процес в Україні. Розвиток лізингових послуг в Україні створить можливість для вдосконалення вітчизняних підприємств, можливість реформування та покращення результатів праці у вигляді зростання обсягів виробництва у різних галузях

господарювання. Зокрема, у сфері літакобудування, а також легкій промисловості. Тому виникає гостра необхідність у створенні та вдосконаленні національного законодавства у сфері лізингових послуг для вдосконалення механізму функціонування лізингу.

Список використаних джерел:

1. Січко Д. С. Правова природа лізингу в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03/ ЛНУ ім. Івана Франка: Львів, 2006. 198 с.
2. Малишко В.М. Правова природа лізингу. Юридичний вісник. Сер. повітряне і космічне право. 2015. Вип. № 1. С. 121–124.
3. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003// Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 10.04.2021)
4. Смирнов А.Л. Лизинговые операции: монография. АО «Консалтбанкир», 2005. 316 с.
5. Горемыкин В.А. Лизинг. Практическое учебно-справочное пособие: монография. Дашков и К, 2003. 368 с.
6. Курилец И.В. Финансовый лизинг как инструмент санации предприятий: монография. ООО «Маркет ДС Корпорейшн», 2004. 138 с.
7. Про фінансовий лізинг: Закон України від 16.12.1997 № 723/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/723/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.04.2021)
8. Карпенко Р. В., Бакай І. П., Риженко Д. В. Сутність договору лізингу як різновиду договору найму. Право і суспільство. Сер. Цивільне право і цивільний процес. 2020. Вип. №6. С. 37.
9. Ванькович Д. Нормативно-правове забезпечення лізингової діяльності в Україні та шляхи його удосконалення. Економічний аналіз. 2013. Т. 12(2). С. 188–192.
10. Січко Д. С. Правова природа лізингу в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03/ ЛНУ ім. Івана Франка: Львів, 2006. 198 с.
11. Малишко В.М. Правова природа лізингу. Юридичний вісник. Сер. повітряне і космічне право. 2015. Вип. № 1. С. 121–124.
12. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003// Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 10.04.2021)
13. Смирнов А.Л. Лизинговые операции: монография. АО «Консалтбанкир», 2005. 316 с.
14. Горемыкин В.А. Лизинг. Практическое учебно-справочное пособие: монография. Дашков и К, 2003. 368 с.
15. Курилец И.В. Финансовый лизинг как инструмент санации предприятий: монография. ООО «Маркет ДС Корпорейшн», 2004. 138 с.
16. Про фінансовий лізинг: Закон України від 16.12.1997 № 723/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/723/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.04.2021)
17. Карпенко Р. В., Бакай І. П., Риженко Д. В. Сутність договору лізингу як різновиду договору найму. Право і суспільство. Сер. Цивільне право і цивільний процес. 2020. Вип. №6. С. 37.
18. Ванькович Д. Нормативно-правове забезпечення лізингової діяльності в Україні та шляхи його удосконалення. Економічний аналіз. 2013. Т. 12(2). С. 188–192.